

16 במאי 2017

חמאס ומשרד החינוך של הרשות הפלסטינית הצליחו לסכל כוונה של אונר"א למתן במקצת את תכני הלימוד בבתי הספר, שהיא מפעילה. המחלוקת בניהם מציפה את הבעייתיות שבספרי הלימוד הפלסטינים הספוגים בעוינות כלפי ישראל

פגישת ראמי חמדאללה, ראש ממשלת ההסכמה הלאומית (מימין) עם פייר קרהנבול, הנציב הכללי של אונר"א לעניין הפליטים הפלסטינים (17 באפריל 2017). בפגישה סוכם כי לא יתבצעו שינויים בתוכנית הלימודים של הרשות הפלסטינית, הנלמדת גם ברצועת עזה (דף הפייסבוק של ראמי חמדאללה, 17 באפריל 2017)

עיקרי הדברים

1. בחודשים האחרונים התגלעה מחלוקת בין חמאס לאונר"א בעקבות כוונת אונר"א לבצע שינויים בתכני הלימוד של הכיתות הנמוכות בבתי הספר היסודיים ברצועה, שהיא מפעילה. לטענת חמאס השינויים, שהתכוונה אונר"א לבצע, נועדו לפגוע ב"זהות הלאומית" של הצעירים הפלסטינים והם משרתים את ישראל. כדי לנסות ולסכל הכנסת שינויים אלה הודיעה חמאס על התנגדותה הנחרצת ויזמה הפגנות "עממיות" במחנות פליטים ברצועה¹. גם צברי צידם, שר החינוך הפלסטיני, הביע התנגדותו לשינויים בתכנית הלימודים ואף הודיע על השעיית הקשרים גם עם אונר"א.

2. נראה לנו, כי אונר"א אכן שקלה למתן מעט את התכנים הבעייתיים המופיעים בספרי הלימוד הפלסטינים ע"י הוספת "חומרי העשרה" (לאונר"א אין סמכות לשנות באופן חד-צדדי את תוכן ספרי הלימוד של הרשות). אולם לנוכח ההתנגדות הנחרצת של חמאס ומשרד החינוך של הרשות נפגש פייר קרהנבול, (Pierre Krahenbuhl), הנציב הכללי של אונר"א², עם ראמי חמדאללה, ראש ממשלת

¹ ראו פרסום מרכז המידע ה-2 באפריל 2017: "חמאס תורפת בהריפות את אונר"א בשל כוונתה להכניס שינויים בתכני הלימוד בבתי הספר היסודיים שהיא מפעילה".

² פייר קרהנבול, יליד שווייץ, בוגר תואר ראשון ושני באוניברסיטת ג'נה, משמש כנציג הכללי של אונר"א מאז מרץ 2014. הוא מונה לתפקידו ע"י מזכ"ל האו"ם הקודם באן קי מון. מבחינה ארגונית הוא כפוף ישירות למזכ"ל האו"ם.

ההסכמה הלאומית ועם צברי צידם, שר החינוך הפלסטיני. בעקבות הפגישה עימו הודיע ראש הממשלה הפלסטיני, כי "לא (יתבצע) שינוי בתכנית הלימודים בבתי הספר של אונר"א" וכי "כל שינוי בה יתבצע בהתייעצות מלאה עם משרד החינוך".

3. מחקר עדכני (ראו בהמשך), ומחקרים שנעשו בעבר מצביעים על כך, שספרי הלימוד של הרשות הפלסטינית מחנכים את הדור הצעיר לתרבות של מאבק בישראל, ומטמיעים בקרב ערכי יסוד של עוינות לישראל, אי נכונות להשלים עם קיומה, התעלמות מהקשר של העם היהודי לארץ-ישראל ודבקות ב"זכות השיבה" של הפליטים הפלסטינים. תרבות המאבק בישראל, המוצאת ביטוייה, בין השאר, בספרי הלימוד של הרשות הפלסטינית, עומדת בסתירה לדברי אבו מאזן, במסיבת עיתונאים בבית הלבן עם נשיא ארה"ב. לדברי אבו מאזן "אנו מחנכים את ילדינו, צאצאינו ובנינו לתרבות של שלום ופועלים, כי הם יחיו בביטחון, חירות ושלום כמו יתר ילדי העולם ובהם גם הילדים הישראליים" (ופא, 3 במאי 2017).

4. אונר"א מצויה להערכתנו "בין הפטיש לסדן" בסוגיה רגישה זאת, ובסוגיות נוספות התלויות ועומדות בינה לבין חמאס (למשל, "הכובע הכפול" של פעילים בחמאס, המועסקים ע"י אונר"א). שכן מחד גיסא אונר"א נתונה לחצים בשטח מצד חמאס והאוכלוסייה המקומית הנשלטת ע"י חמאס (שאליהם, במקרה זה, הצטרפה גם הרשות הפלסטינית). מאידך גיסא מונף עליה בעיתוי הנוכחי "שוט הקיצוצים" בתקציב המדינות התורמות (ובעיקר ארה"ב), המפעילות על אונר"א לחצים ודורשות שינויים בדרכי התנהלותה. דומה כי בדילמה הניצבת בפני אונר"א גברו בינתיים הלחצים המופעלים על אונר"א מהשטח.

עיקרי השתלשלות העניינים

5. במאמר, שהתפרסם בביטאון חמאס אלרסאלה, פרי עטו של העיתונאי וסאם עפיה (16 במרץ 2017), הובאו כמה דוגמאות לשינויים בתכני הלימודים, שלטענת חמאס מתכננת אונר"א לבצע:

א. הסרת כל מפות פלסטין מספרי הלימוד והכחשת כל אזכור לירושלים כבירת פלסטין.

ב. הימנעות מאזכור ערים המצויות בשטח ישראל, אשר "נכבשו" על ידה ב-1948: "... כאשר [באים] לתאר שיעור על מזג האוויר והאקלים בעיר כמו טבריה, [הרי שזן] הוחלפה בעזה, וצפת הוחלפה בשכם. כך מונעים מאיתנו אפילו להזכיר את ערינו הכבושות משנת 1948. [הדבר מהווה] פגיעה בוטה בעקרונות [הפלסטינים] שלנו" [הערה: חמאס רואה בטבריה ובצפת "ערים כבושות" ובראייתה אין זכות קיום למדינת ישראל].

ג. עירוב בין המינים: הוספת תמונות נערות לתמונות נערים הרוקדים את ריקוד ה"דבקה" העממי בשיעורי מסורת.

ד. הימנעות מהשימוש הדידקטי במילה פלסטין לשם לימוד האות ט': כדי ללמוד את האות ט' בכיתה א' נעשה שימוש במילה דלעת (יקטין בערבית) במקום במילה פלסטין (בלשונו של מחבר המאמר: "אונר"א הופכת את פלסטין לדלעת").

ה. **הימנעות מהאדרת האסירים הפלסטינים:** באחד השיעורים מוצג מחזה אודות יציאת תושבי עיירה פלסטינית כדי לקבל פני אסיר משוחרר. המחזה שונה "לסיפור דמיוני בו יוצאים אנשים לקבל פני נסיר".

ו. **ייפוי דמותה של ישראל:** אונר"א הסירה נושא של "בנייה מחדש של בית, אשר הכיבוש [קרי, ישראל] הרס בגדה ובירושלים" במסגרת העמידה האיתנה הפלסטינית.

6. להתנגדותה הנחרצת של חמאס לעריכת שינויים בתוכניות הלימודים הצטרף **צברי צידם, שר החינוך בממשלת ההסכמה הלאומית ברמאללה.** צברי צידם הצהיר בכלי התקשורת, כי **משרדו לא יאפשר לאונר"א לבצע את השינויים בתכני הלימודים** (אלערבי אלג'דיד, 29 במרץ 2017; news, 24 במרץ 2017). כדי לעבות את הלחצים על אונר"א החליט משרד החינוך הפלסטיני ברמאללה (13 באפריל 2017), להשעות את הקשרים עם אונר"א.

7. **צברי צידם, שר החינוך הפלסטיני, הודיע בטלוויזיה הפלסטינית, כי עד שאונר"א לא תודיע על חזרה מכוונתה, לא יחודשו הקשרים בין הצדדים.** צברי צידם קרא ל"אנתיפאדה בדרכי שלום" (בערבית: **אנתפאצ'ה סלמיה**) נגד ארגון אונר"א ופנה לעובדי אונר"א הפלסטינים ול"וועדת העממיות" במחנות הפליטים "להתקומם" נגד כוונת אונר"א, ב"דרכים מתורבתות" ובאופן שקט (מתוך סרטון, שהועלה ליוטיוב ב-13 באפריל 2017, ע"י פלסטיני בשם פתחי אבו סעדה מחאן יונס. בסרטון הופיע קטע מראיון שהעניק צברי צידם, שר החינוך הפלסטיני, לטלוויזיה הפלסטינית אודות השעיית הקשרים עם אונר"א, יוטיוב, 13 באפריל 2017).

צברי צידם, שר החינוך הפלסטיני, מתראיין לטלוויזיה הפלסטינית בעקבות החלטת משרדו להשעות את הקשרים עם אונר"א (יוטיוב, 13 באפריל 2017)

"כניעת" אונר"א: הודעה, כי לא יתבצעו שינויים בתוכניות הלימודים

8. נראה כי הלחצים המשולבים, של חמאס ושר החינוך הפלסטיני. נשאו פרי והביאו ל"כניעת" אונר"א. ב-17 באפריל 2017 נפגש ראמי חמדאללה, עם פייר קרהנבול הנציב הכללי של אונר"א. הפגישה התקיימה בלשכתו של חמדאללה בראמאללה. בהודעת אונר"א נאמר, כי השניים דנו בנושאים שונים הקשורים במצבם של הפליטים הפלסטינים ובין השאר הועלתה סוגיית תוכנית הלימודים הנלמדת בבתי הספר של אונר"א. על פי ההודעה סיכמו שני הצדדים, כי השיחה ביניהם הייתה "חשובה מאוד", והיא שיקפה את השותפות המוצקה שביניהם (אתר אונר"א, 17 באפריל 2017).

פייר קרהנבול, הנציב הכללי של אונר"א (חשבון הטוויטר של פייר קרהנבול, 8 באפריל 2017).

9. קרהנבול הבהיר לראש הממשלה הפלסטיני כי הנוהל של אונר"א מאז 1950, המבוסס על הסכם עם אונסק"ו, הינו, שאונר"א מלמדת בבתי הספר שלה את תוכנית הלימודים של המדינות המארחות. הדבר כולל גם את תוכנית הלימודים של הרשות הפלסטינית. קרהנבול הבהיר, שאין בכוונת אונר"א לשנות נוהל זה. הוא גם עדכן את חמדאללה כי אונר"א נוהגת לבחון ספרי לימוד חדשים ולייצר חומרי הסברה מעשירים, כדי להבטיח שספרי הלימוד יהיו תואמים לערכי האו"ם ולהסכמים הבינלאומיים. לדברי אונר"א הדבר נעשה תוך הידברות עם הרשות הפלסטינית ותוך הסכמה מלאה לזכותם של הסטודנטים הפלסטינים ללמוד על ההיסטוריה שלהם ועל תרבותם וזהותם.

10. בשונה מההודעה המפותלת של אונר"א הגרסא הפלסטינית אודות תוצאות הפגישה הייתה קצרה וברורה הרבה יותר: ראמי חמדאללה, ראש ממשלת ההסכמה, דיווח בדף הפייסבוק שלו, שבפגישה הוחלט "כי לא יתבצע שינוי בתוכנית הלימודים הנלמדת בבתי הספר של אונר"א וכי "כל שינוי יתבצע בהתייעצות מלאה עם משרד החינוך" (של ממשלת ההסכמה הלאומית).

وتم الاتفاق خلال الاجتماع على انه لا تغيير على المناهج التي تدرس في مدارس وكالة الغوث، وأي تعديل عليها يتم بالمشاورات الكاملة مع وزارة التربية والتعليم.

דף הפייסבוק של ראש הממשלה הפלסטיני, ראמי חמדאללה, המציין, כי בפגישה עם פייר קרהנבול, הוחלט שלא לשנות את תוכנית הלימודים הנלמדת בבתי הספר של אונר"א (דף הפייסבוק של ראמי חמדאללה, 17 באפריל 2017).

פגישת ראמי חמדאללה, ראש הממשלה הפלסטיני, עם פייר קרהנבול, הנציב הכללי של סוכנות אונר"א, בלשכתו בראמאללה (דף הפייסבוק של ראמי חמדאללה, 17 באפריל 2017).

11. יום לאחר מכן, ב-18 באפריל 2017, נפגש צברי צידם, שר החינוך הפלסטיני, במשרדו בראמאללה, עם פייר קרהנבול. בדף הפייסבוק של משרד החינוך הפלסטיני דווח על תוצאות הפגישה:

א. "הנציב הכללי של אונר"א הדגיש את המחויבות המלאה של הסוכנות (אונר"א) לתוכניות (הלימודים) הפלסטיניות [הוא] הדגיש, כי לא ייערך כל שינוי, אשר יפגע בתוכניות אלו" (דף הפייסבוק של משרד החינוך הפלסטיני, 18 באפריל 2017).

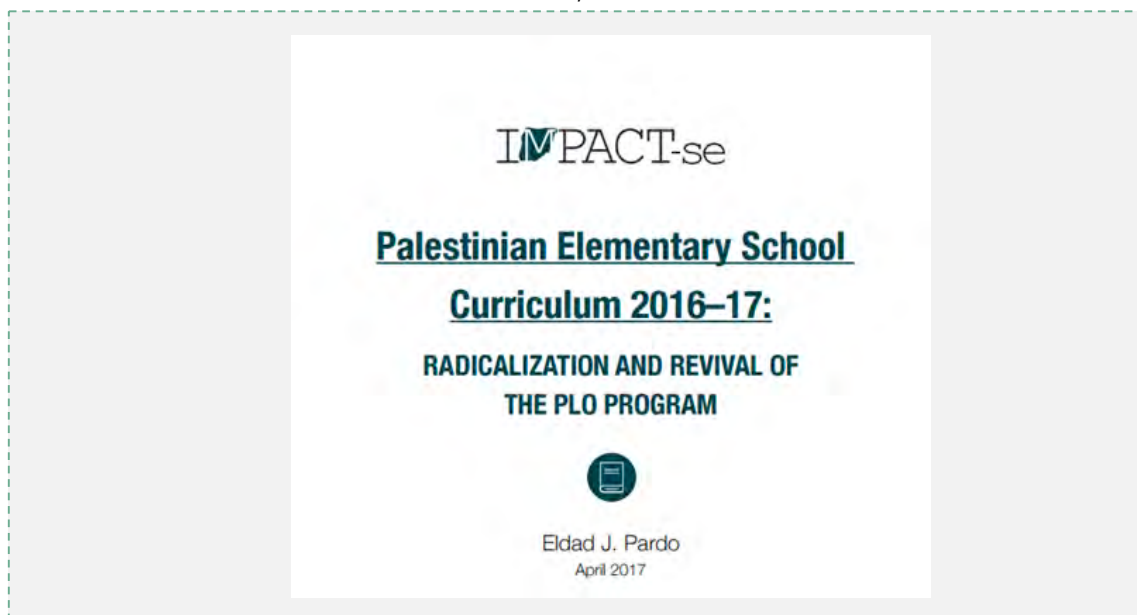
ב. "פייר קרהנבול הבהיר, כי הסוכנות (אונר"א) נחשבת לשותפה ראשית של משרד החינוך (הפלסטיני) בפרט בתחום החינוך. הוא הדגיש, כי זכותם של הילדים הפלסטינים לקבל חינוך איכותי ולשמור על יסודות הזהות והתרבות. הוא שיבח את השותפות הפעילה בין אונר"א ומשרד (החינוך) הבאה לידי ביטוי במאמצים האינטנסיביים למען התלמידים הפלסטיניים, והדגיש, כי "כל העשרה של ספרי הלימוד הפלסטיניים תבוצע בתיאום בין משרד (החינוך הפלסטיני) לבין הסוכנות" (דף הפייסבוק של משרד החינוך הפלסטיני, 18 באפריל 2017).

הבעייתיות שבספרי הלימוד הפלסטינים

12. פרשת התיקונים בספרי הלימוד הפלסטינים אינה, להערכתנו, "אירוע נקודתי" ביחסי אונר"א עם חמאס והרשות, אלא היא משקפת בעיה עקרונית עמוקה יותר. שורשי הבעיה הינם שאונר"א, המפעילה (ומממנת) מערכת חינוך משלה במחנות הפליטים הפלסטינים, נאלצת להשתמש בספרי לימוד של משרד החינוך של הרשות המטיפים לתרבות של מאבק נגד ישראל, לשנאה ולעוינות נגדה, ולא לערכים אוניברסאליים ולתרבות של שלום. ניסיונות אונר"א לתקן ולו במעט את מצב עניינים זה, במיוחד לנוכח לחצים מבחוץ של המדינות התורמות, שבו ונכשלו.

13. מחקרים שיצאו בעשור האחרון שבו והצביעו על העוינות כלפי ישראל המוטמעת בתוכנית הלימודים הפלסטינית. האחרון שבהם נעשה ע"י IMPACT-se, מכון באוניברסיטה העברית בירושלים העוסק במחקר ספרי לימוד ותוכניות לימודים במטרה לקדם שלום וסובלנות באמצעות החינוך. המחקר נעשה ע"י ד"ר Eldad J Pardo מהאוניברסיטה העברית וכתרתו: "Palestinian Elementary School Curriculum 2016-17: Radicalization and Revival of the PLO Program" (April 2017).

14. סיכום המנהלים של המחקר נפתח בפסקה הבאה: "The new Palestinian curriculum, which includes new textbooks for grades 1-4, is significantly more radical than previous curricula. To an even greater extent than the 2014- 2015 textbooks, the curriculum teaches students to be martyrs, demonizes and denies the existence of Israel and focuses on a "return" to an exclusively Palestinian homeland" "Within the higher-grade textbooks, there remain an absolute lack of empathy for the "Other", nor any comprehension or explanation of the root causes of the conflict between Palestinians and Israelis. Thus the hatred of Israel persists".

דף השער של המחקר, שנעשה ע"י מכון IMPACT-se באוניברסיטה העברית בירושלים.

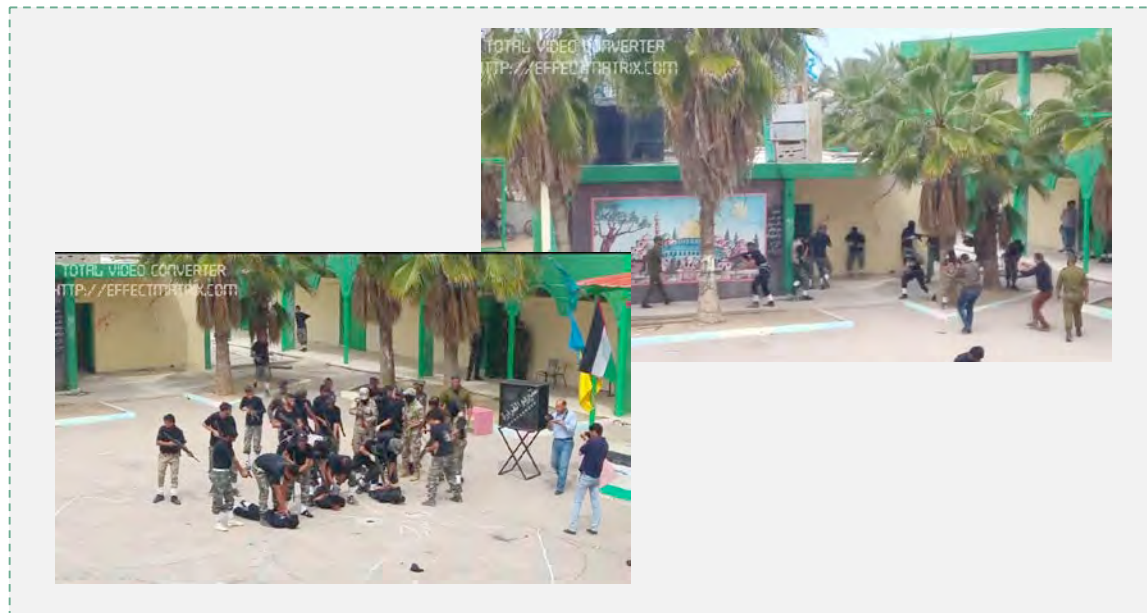
15. ממצאי המחקר של ד"ר פרדו תואמים ביסודם ממצאי מחקרים נוספים אודות ספרי הלימוד הפלסטינים, שפורסמו בעבר ע"י מכון מחקר גרמני (2016) וע"י מרכז המידע למודיעין ולטרור (2006)³. הדמיון במסקנות שלושת המחקרים מעיד להערכתנו על עקביות ושיטתיות בחינוך הדור הצעיר הפלסטיני לעוינות כלפי ישראל, גם אם מעת לעת מתחלפים ספרי הלימוד. ממצאי המחקרים עומדים בסתירה לדברי אבו מאזן, אשר במסיבת עיתונאים עם נשיא ארה"ב בבית הלבן, אמר: "אנו מחנכים את ילדינו, צאצאינו ובנינו לתרבות של שלום ופועלים, כי הם יחיו בביטחון, חירות ושלום כמו יתר ילדי העולם, ובהם גם הילדים הישראלים" (ופא, 3 במאי 2017).

³ המדובר במחקר, שערך מכון מחקר גרמני בשם "The Mideast Freedom Forum" (MFFB). מכון זה, שחרת על דיגלו את קידום הדמוקרטיה וזכויות האדם במזרח התיכון, ואת המאבק נגד האנטישמיות והעוינות לישראל, פרסם דו"ח ב-12 במרץ 2016 שכותרתו: "ניתוח הצגת ישראל והיהודים בספרי הלימוד הפלסטינים". פרוט ממצאי הדו"ח ראו פרסום מרכז המידע מ-20 באפריל 2016: "אודות מחקר שערך מכון גרמני על ספרי הלימוד ברשות הפלסטינית". ראו גם מחקר של מרכז המידע מה-9 בפברואר 2006, שנכתב ע"י הגברת נועה מרידור, שכותרתו: "בדיקת ספרי לימוד פלסטינים לכיתות ה' ו-י' לשנת הלימודים 2004-2005 מעלה כי נמשכת התכחשות לזכות קיומה של מדינת ישראל ונמשך הטיפוח של ערכי המאבק האלים נגדה. הספרים כוללים הסתה נגד מדינת ישראל והתנועה הציונית ובאחד מהם אף נעשה שימוש מחודש במוטיבים אנטישמיים כולל הסתה אנטישמית".

אבו מאזן במהלך מסיבת עיתונאים עם נשיא ארה"ב בבית הלבן: חינוך "לתרבות של שלום" (ופא, 3 במאי 2017)

16. המדיניות החינוכית, אשר מטפחת את העוינות לישראל, והמשתקפת בספרי הלימוד, באה לידי ביטוי חריף יותר ברצועת עזה. שכן בבתי הספר ברצועה היא מלווה בחינוך בלתי פורמאלי, בהובלת מנהלים ומורים תומכי חמאס. הללו מטמיעים בקרב התלמידים אידיאולוגיה אסלאמית רדיקלית של חמאס, לאו דווקא על בסיס ספרי הלימוד הפורמאליים. בתי הספר שאינם מנוהלים ע"י אונר"א, אף מאפשרים קיומה של הכשרה סמי-צבאית בין כותליהם לבני נוער (אלפתוה"- נעורים/גבורה), כהכנה להצטרפות בעתיד של הדור הצעיר לשורות חמאס.

בית הספר התיכון בכפר אלקרארה (מזרחית לח'אן יונס) פרסם ביוטיוב מקבץ תמונות וקטעי וידאו נבחרים ממחנות אלפתוה, אשר נערכו בתחומו בין השנים 2015-2016. חניכי אלפתוה תרגלו חדירה לעמדת צה"ל וחטיפת חיילי צה"ל (יוטיוב, 10 במאי 2016).

חניכי פרוייקט אלפתוה ב"בית הספר" על שם ג'מאל עבד אלנאצר, שבמזרח העיר עזה אוחזים ברובים אמיתיים וברובי דמה בעת תצלום משותף עם בכירים במשרד החינוך ובמשרד הפנים של ממשל חמאס ברצועה (דניא אלוטן, 4 באפריל 2013).